

Voorhoeve

daarover mijn erkentelijkheid al uitgesproken.

De heer Hoekema wees er terecht op dat ik zijn vraag over de nazorg van de Dutchbat-militairen nog niet heb beantwoord. Ook anderen, zoals de heer Verkerk, hebben deze vraag gesteld. Ik ben mij ervan bewust dat de psychische druk waaraan veel jonge mensen hebben blootgestaan, eerst door de vreselijke gebeurtenissen in de enclave en daarna door de lange discussies in ons land, waarbij zij soms het gevoel hadden \pm niet altijd terecht \pm beschuldigd te worden, problemen heeft veroorzaakt. Ik heb niet lang geleden een uitgebreid werkbezoek gebracht aan het 13de bataljon luchtmobiele brigade om mij te vergewissen van de wijze waarop een en ander was verwerkt. Ik moet zeggen dat ik toen met erg veel mensen heb gesproken, met erg veel jonge militairen die deel uitmaken van de luchtmobiele brigade. Ik heb vastgesteld dat zij de zaak goed verwerkten en dat zij de dingen in het juiste perspectief plaatsten.

Nochtans denk ik dat er inderdaad reden is om nog eens extra na te gaan, ook naar aanleiding van de opmerkingen die een aantal kamerleden heeft gemaakt, of er wellicht nog problemen zijn die deze en gene wellicht liever niet uitspreken. Dat kan ik mij goed voorstellen, gelet op de ervaringen die men heeft doorgemaakt. Ik zal met de betrokken instanties, in het bijzonder de instanties die verantwoordelijk zijn voor de maatschappelijke hulpverlening, voor de psychologische hulpverlening en begeleiding en voor de geestelijke verzorging, contact opnemen om na te gaan of ter zake extra inspanningen nodig zijn. Er zijn ruime mogelijkheden voor hulpverlening na thuiskomst na een vredesoperatie. Soms moeten mensen die de hulpverlening nodig hebben, over een drempel worden geholpen door hen er nog eens expliciet naar te vragen. Dat is trouwens nu standaardbeleid bij Defensie. Maar ik geloof dat er in het geval van Srebrenica extra reden is om dat te doen.

De heer **De Hoop Scheffer** (CDA): Voorzitter! Ik bracht dit punt op vanwege signalen van het thuisfront. Men toonde zich met name bezorgd over de mensen die inmiddels uit het bataljon zijn en elders verblijven waar zij nog minder mogelijkheden

hebben om eventuele ervaringen met anderen uit te wisselen. Dit punt is speciaal onder mijn aandacht gebracht. Ik breng het nu graag onder de aandacht van de minister.

Minister **Voorhoeve**: Dat lijkt mij een heel goed punt. Dan kan men inderdaad niet meer praten met collega's die hetzelfde hebben doorgemaakt.

Voorzitter! Mevrouw Sipkes was niet tevreden over mijn antwoorden ter zake van medisch-ethische meningsverschillen. Ik meen toch te mogen zeggen dat ik het zo grondig als maar kan heb aangepakt. Ik wil niet al te zeer in details treden, omdat ik dan de bevoegdheden van de minister van Defensie te buiten zou gaan. Ik heb de medisch-ethische vraagstukken voorgelegd aan degenen die daarover gaan. Zij hebben alle gegevens die boven zijn gekomen van mij gekregen. Mij is gebleken dat enkele medici die bij Dutchbat waren ingedeeld \pm de vele goeden niet te na gesproken \pm een nogal beperkte opvatting hadden over hun verantwoordelijkheid ten aanzien van civiele slachtoffers. Dat betreft niet alleen oorlogsslachtoffers, maar bijvoorbeeld ook slachtoffers die men in de loop van de activiteiten tegenkomt en die niet zozeer iets met oorlogsgeweld te maken hebben. Ik doel dan gewoon op civiele personen die medische hulp, soms zeer dringende medische hulp nodig hebben. Ik meen dat je dan als medicus moet doen wat je kunt. Het vraagstuk "hoever reiken die verantwoordelijkheden, ook in een ander land, ten opzichte van een vreemde bevolking" vind ik een gewichtig medisch-ethisch vraagstuk. Dat heb ik dus aan de instantie voorgelegd die daar voor deze beroepsgroep over oordeelt.

Minister **Van Mierlo**: Mijnheer de voorzitter! Ik dank de woordvoerders voor de opmerkingen die zij in tweede termijn hebben gemaakt en die ik inhoudelijk deelde. De heer Hoekema heeft de vermisten, de vluchtelingen, de oorlogsmisdadigers en de wederopbouw genoemd. Hij heeft daarbij gevraagd of ik ook vond dat het daarom ging. Het antwoord is: ja. De afgelopen tien dagen zijn er in zes hoofdsteden zeven conferenties geweest en die gingen alleen maar hierover. Het is mijn persoon-

lijke overtuiging dat voor het komende jaar drie dingen cruciaal zijn. Daarom scharniert alles. Het eerste is: lukt het om de oorlogsmisdadigers werkelijk in Den Haag te krijgen? Het tweede is: lukt het om tussen de perioden van zes en negen maanden verkiezingen te krijgen? Het derde is misschien wel het belangrijkste punt: lukt het om de vluchtelingen te laten terugkeren? Dat zijn de ijkpunten van de gehele operatie. Om deze punten draait alles. Nederland is van plan in de komende periode ten aanzien van deze punten maximale inspanningen te verrichten. Nederland wil, wanneer het daarvoor de kans krijgt, mensen voor bepaalde posten leveren.

De heer **Hoekema** (D66): Voorzitter! Dit is een overtuigend verhaal van de minister. Ik ben alleen bang dat het dossier opsporing en vervolging oorlogsmisdadigers nog een heel moeilijk dossier zal zijn. Ik constateer dat het lot van Karadzic en Mladic zal zijn dat zij geen politieke functies meer mogen bekleden. Ik denk dan: dat is winst. In de krant lees ik echter dat er een Russisch aanbod is voor een "safe haven" voor de "butcher of Bosnia". Dat vind ik wel een buitengewoon macabere woordspeling. Ik hoop echter dat er van een dergelijke safe haven geen sprake zal zijn en dat de misdadigers worden gestraft. Dat is namelijk de basis voor verzoening.

Minister **Van Mierlo**: Voorzitter! Dat is volstrekt juist. Ik kan nog niet geloven dat in Rusland zal geschieden wat de heer Hoekema aangaf. Wel vind ik dat wij er nog niet uit zijn. De NAVO heeft zich op het standpunt gesteld dat als de vertegenwoordigers van de NAVO de oorlogsmisdadigers tegenkomen, zij gearresteerd worden, maar de NAVO heeft zich nog niet op het standpunt gesteld dat zij actief moeten worden opgespoord. Dat is een probleem. De vraag is namelijk: wie moet dat dan wel doen? Ik erken echter dat deze kwestie er is. Wij bespreken die.

De beraadslaging wordt gesloten.

Sluiting 0.39 uur

Lijst van ingekomen stukken, met de door de voorzitter ter zake gedane voorstellen:

Lijst van ingekomen stukken

1. een koninklijke boodschap, ten geleide van het voorstel van wet Goedkeuring van het op 17 december 1994 te Lissabon tot stand gekomen Verdrag inzake het Energiehandvest, met Bijlagen, en het op 17 december 1994 te Lissabon tot stand gekomen Protocol bij het Energiehandvest, betreffende energie-efficiëntie en de daarmee verband houdende milieu-aspecten, met Bijlage (Trb. 1995, 108) (24545).

Deze koninklijke boodschap, met de erbij behorende stukken, is al gedrukt en rondgedeeld;

2. de volgende brieven:

drie, van de minister van Buitenlandse Zaken, te weten:
een, over de civiele aspecten van de tenuitvoerlegging van het vredesakkoord voor Bosnië-Herzegovina (22181, nr. 139);
een, ten geleide van de reactie van de regering op het rapport "Stabiliteit en Veiligheid in Europa; het veranderende krachtenveld voor het Buitenlands Beleid" (24337, nr. 14);
een, ten geleide van de Engelse tekst van het rapport van de Reflectiegroep ter voorbereiding van de Intergouvernementele Conferentie (IGC) van 1996 (24400-V, nr. 40);
een, van de ministers van Buitenlandse Zaken en van Defensie, over het besluit van de regering inzake de deelname van Nederlandse militairen aan de hoofdmacht van IFOR in voormalig Joegoslavië (22181, nr. 137);
twee, van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking, te weten:
een, ten geleide van het officiële verslag van het VN-ontwikkelingsfonds over de midterm review van de Rondetafelconferentie voor Rwanda (23727, nr. 21);
een, over het programma Internationaal Onderwijs Projecten (IOP) uitgevoerd door Nederlands Internationaal Onderwijs (24400-V, nr. 39);
drie, van de minister van Justitie, te weten:
een, over de notitie zware aanpak milieucriminaliteit (22343, nr. 24);
een, over het overlijden van een gedetineerde op 26 september 1994 in de Penitentiare Inrichting Norgerhaven (22999, nr. 32);
een, over de Nederlandse interpretatie van het begrip vervolging door

derden en van het begrip binnenvluchtalternatief (23490, nr. 40);
twee, van de staatssecretaris van Justitie, te weten:
een, ten geleide van schriftelijke antwoorden op vragen, gesteld tijdens het algemeen overleg over het asielbeleid (19637, 24440, nr. 147);
een, over gevolgen van het vredesakkoord van Dayton voor Bosnische vluchtelingen in Nederland (19637, nr. 146);
een, van de staatssecretarissen van Justitie en van Buitenlandse Zaken en van de minister van Verkeer en Waterstaat, over het implementeren van de fysieke passagiersscheiding op de luchthaven Schiphol (19326, nr. 131);
twee, van de staatssecretaris van Defensie, te weten:
een, over werkgelegenheid in Den Helder (24400-X, nr. 51);
een, over het geïntegreerd verbindingsoverleg van de Koninklijke marine (24400-X, nr. 52);
een, van de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, ten geleide van de agenda van de Raad van de Europese Unie (Milieu) van 18 en 19 december 1995 te Brussel (21501-18, nr. 50);
drie, van de staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, te weten:
een, ten geleide van reacties op het plan van aanpak van de interim-manager bij de WBL (24339, nr. 10);
een, over "Budget locatiegebonden subsidies" (24400-XI, nr. 41);
een, over de woonlastenproblematiek in (ex-)groeikernen in relatie tot de bijzondere situatie van de gemeente Lelystad (24508, nr. 2);
een, van de minister van Verkeer en Waterstaat, ten geleide van het voorstel voor de tweede planperiode 1996-2000 van het Nationaal Remote Sensing Programma (22912, nr. 4);
een, van de minister van Economische Zaken, ten geleide van de tekst van de meerjarenafspraak (MJA) met de ijzer- en staalindustrie (NIJSI) (24400-XIII, nr. 27);
een, van de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, over de kortingsregeling varkenspest (24400-XIV, nr. 41);
een, van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, over de campagne Preventie van seksueel geweld (24406, nr. 6);
vier, van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, te

weten:
een, ten geleide van het eindrapport "Het AIDS-beleid geactualiseerd" (19218, nr. 57);
een, over het geneesmiddelenpakket te onderwerpen aan de toetsings-systematiek (24124, nr. 25);
een, ten geleide van een schriftelijke reactie op de woensdag 6 december jl. ingediende amendementen i.v.m. de begroting 1996 (24400-XVI, nr. 39);
een, ten geleide van een antwoord op vraag 66 van de VWS-begroting 1996 (24400-XVI, nr. 41);
twee, van de minister en de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, te weten:
een, ten geleide van een rapport inzake de arbeidsmarkt en werkgelegenheidseffecten in 1994 in de VWS-sectoren (24171, nr. 6);
een, over de zorgvernieuwingfondsen en de rol van de verbindingsskantoren in de AWBZ (24333, nr. 5);
een, van de Algemene Rekenkamer, ten geleide van het rapport "Beheer in het nieuwe politiebestedel: stand van zaken op hoofdlijnen" (24548).

Deze brieven zijn al gedrukt en rondgedeeld;

3. een brief van het lid Van Nieuwenhoven, houdende intrekking van het wetsvoorstel van de leden Vermeend en Van Nieuwenhoven tot uitvoering van een fiscale tegemoetkoming ter bevordering van kinderopvangvoorzieningen met het oog op het verbeteren van de toegang tot de arbeidsmarkt voor met name (her)intredende vrouwen (19750, nr. 12).

De voorzitter stelt voor, deze brief voor kennisgeving aan te nemen;

4. de volgende brieven:

twee, van de minister van Buitenlandse Zaken, te weten:
een, ten geleide van de tekst van de slotverklaring van de ministeriele Raad van de NAVO, die op 5 december jl. in Brussel plaatsvond;
een, ten geleide van een Verdrag met de Internationale Organisatie voor Atoomenergie inzake de bijeenkomst aangaande de coördinatie van research betreffende "Operator Support"-systemen in kernreactoren;
een, van de staatssecretaris van Defensie, ten geleide van het MRK-advies nr. 32;